

RAPPORT FRA
UDVIKLINGSPROJEKTET:
DET KAN DU TRO VI
TALER OM

 Kirkefondet

Indholdsfortegnelse

Præsentation.....	3
Første afsnit: projektet og dets resultater	3
Formål:	3
Inddragelse af de unge.....	3
Værdier.....	4
Strukturen.....	6
Forløbet.....	8
Resultatet.....	11
Andet afsnit: den teoretisk diskussion.....	12
Metode:.....	12
At stå i lære:.....	13
Per Isdal og lejrbaalsmetoden:.....	13
Tobias Faix og Die Welt verändern.....	14
Norheim og Tveitereit og Ungdomsarbeid som lykkes	15
CHE og læringsnetværk.....	15
Teorier, vi også har orienteret os efter	16
Jürgen Habermas livverden og system	16
Niklas Luhmanns systemteori.....	16
Believing belonging	16
Being together	17
Tredje afsnit: læring og evaluering.....	18
Læring.....	18
De tre lag.....	18
Det gensidig.....	18
Hvervning.....	19
Rums betydning for samtalen.....	19
Den voksne i samtalen.....	20
Værtens rolle	20
Indledningens betydning.....	20
Placering.....	20
Samtales struktur.....	21
Den engagerede deltager.....	21
Brug af videoevaluering	21

In case of an emergency	21
Liturgisk:.....	22
På tværs af alder eller kun for unge?	22
Evaluerig:	23
Lejrbålsmetoden:	23
Die Welt verändern	24
Ungdomsarbeid som lykkes.....	24
Læringsnetværk	25
Being together:	26
Litteratur.....	27
Materialer:	28
De fem spørgsmål:.....	28
Tjekskema.....	28
Oversigt over samtalestartere	29
Bilag:.....	30
Oversigt over møde og samtaler.....	30

Præsentation

”Efter tre dage fandt de ham i templet, hvor han sad midt blandt lærerne, lyttede til dem og stillede dem spørgsmål”. Lukas 2, 46

Vi er tit meget gode til at fortælle om oplevelser, der er sjove, store, vilde, mærkelige eller triste. Og gerne dem, hvor vi kan (be)visе vores oplevelse med et billede.

Indimellem sker det, at vi befinder os midt en samtale som bevæger os mindst lige så meget som oplevelserne. Vi kan godt nok ikke rigtigt tage billeder af den, og vi kan måske heller ikke rigtigt fortælle om den bag efter. Fordi det blev en samtale af den slags, som man bare gerne vil have for sig selv i sine minder. Det kan være samtaler om hvad som helst, men nogle af dem kom til at handle om ”livets store spørgsmål” som hvem er jeg? hvem er du? hvad er kærlighed? og hvor er Gud?

Med *”Det kan du tror vi taler om”* ønskede vi at skabe et rum for samtaler af den slags. Et sted, hvor man kan gå hen og hvor man ved, at der er andre, der gerne vil tale sammen om det vi håber, frygter, længes efter, savner og elsker. For at det kan lade sig gøre, skal der være nogen, der har mod på at begynde samtalen.

Derfor gik Kirkefondet, KFUM og KFUK i Danmark og Viborg Stift sammen, og ansøgte Den folkekirkelige Udviklingsfond om støtte til et projekt hvis formål det var at skabe rum for de samtaler der også er vigtige unge

I denne rapport vil vi i første del præsentere projektet og dets resultater. I anden del vil vi gennemgå de teoretisk diskussion vi har gjort os før og undervejs i forløbet. Som afslutning laver vi en evaluering, hvor vi forsøger at sætte vores erfaringer fra projektet i dialog med metoderne.

Første afsnit: projektet og dets resultater

Formål:

Vi ønskede at skabe et samtalerum, hvor det kan lade sig gøre at have en ikke-eventbåret samtale. Det lyder måske en smule simpelt, men det var hele tanken. At skabe noget, der er så enkelt at den væsentlige samtale kom i centrum, og som samtidigt kan lade sig gøre i mange situationer. I store forsamlinger og i små. I kirker med mange ressourcer og i dem, hvor der nærmest kun er præsten. I foreninger, klubber, skoler osv.

Idealet var den uformelle samtale der kan opstå hvor unge og voksne mødes i et ”rum” hvor man har forskellige erfaring men samme betydning i samtalen. Som eksempler så vi bl.a. lejrålsamtalen¹ og den uformelle samtale på efterskole/højskoler.

Inddragelse af de unge

Men vi havde ikke kun øje for ”målet” med projektet. Det var fra starten vigtigt for os, at vi brugte en metode, hvor de unge var med helt inde i maskinrummet af udviklingen. Vores tanke er, at samtalerne skal

¹ Inden for psykologiens verden findes der en debriefingsmetode, der kaldes Lejrålsmetoden (Isdal, 2018). Det er ikke denne metode vi referere til, når vi taler om lejrålsamtaler. Isdal har dog nogle væsentligt pointer ud fra disse samtaler, som spejler nogle af dem, vi også ønsker at fremdrage. For nærmere beskrivelse af vores brug af Isdal se afsnittet: Per Isdal og lejrålsmetoden

stå som en måde, hvorpå de lokale kirker kan lave kirke MED de unge, og vi mente derfor at det var vigtigt med en sammenhæng mellem mål og metode.

Der findes allerede mange udmærket samtalekoncepter. Og hvis det blot var et nyt samtalekoncept målrettet til samtaler med unge i kirken, ville vi kunne være kommet langt ved at udvælge et allerede kendt og afprøvet koncept, og lave en række tillægskort med spørgsmål, dilemmaer eller billeder, som i vores øjne ville være egnet til samtaler med unge. Men denne løsning ville fastholde en kendt struktur, hvor præsten, sognemedhjælperen, underviseren eller lederen er den, der skaber idéen og rammerne og derfor håber/forventer at de unge møder talstærkt op og bliver grebet af begejstring over kirkens/skolens/klubbens tilbud til dem.

I "Det kan du tro vi taler om" var vi nysgerrige på, hvad der ville ske, hvis vi ændrede lidt på både rollerne og forventningerne. Dette gjorde vi bl.a. ved at vi fra begyndelsen af prioriterede at blive helt fortrolig med projektets metode, mere end med projektets mål. Da vi mødte de unge første gang, kunne vi altså ikke helt tydeligt definere for dem, hvad der skulle komme ud af vores tid sammen. Vi var til gengæld helt skarpe på, hvordan vi ville gribe processen an, hvilke roller vi hver især ville få, hvilke værdier, der skulle være de bærende og hvordan de skulle være tæt knyttet sammen med målet.

Værdier

Når vi fremhæver sammenhængen mellem mål og metode er der særligt to ting vi tænker på:

- at arbejde så eksemplarisk som muligt
- at arbejde ud fra en teologisk normativitet – hele vejen.

At arbejde eksemplarisk:

I projektet har vi ønsket at fastholde og tydeliggøre ligeværdigheden. For at fastholde os selv på dette fra start til slut, har vi arbejdet eksemplarisk². For os betyder det at vi har haft fokus på særligt to ting; at alle har deltaget på samme måde (det forbilledlige), og at der hele tiden har været en meget tæt sammenhæng mellem teori og praksis (det praksisorienterede)

For at begynde bagfra, så har det at træne "at samtale" være en fast del af alle led i projektet. Samtalerne var det væsentlige, når de unge øvede sig sammen med ungdomspræsten, og da de nåede frem til at invitere andre med ind i samtalerne. Når de unge var sammen med konsulenterne til såkaldte træningsdage, så har der også været 2 eller 3 samtalerunder som den centrale del af dagens program. Men samtalerne har også været en fast del af programmet, de gange, hvor de unge har været sammen med styregruppen – en gruppe, der udover de to konsulenter og ungdomspræsten bestod af 2(3) frivillige voksne.

Det er bl.a. i forlængelse af denne praksisorientering, at det forbilledlige er kommet i spil. De gange, hvor styregruppen har holdt møder uden de unge, er der således også afviklet en samtale. Målet har været at fremhæve /tydeliggøre, at det, de unge lavede, var den essentielle og bærende del af projektet. Det andet, fx alt det administrative, har naturligvis været nødvendigt for projektet, men ikke som det væsentlige og heller ikke som det vigtige. Kongstanken var at rammerne skulle fremstå tydelige og skabe tryghed for alle

² Begrebet eksemplarisk findes som didaktisk fagtermen, og selv om der er flere tolkninger af dette jf. ph.d.-afhandlingen: "Det eksemplariske princip i didaktikken" så er den grundidéen at skabe tilknytning mellem viden og virkeligheden ved at inddrage eksemplar i undervisningen. I dette projekt har vi brugt begrebet en smule anderledes, idet vi trækker betydningen af ordet i retning af forbilledligt og praksisorienteret. (Graf, Stefan Ting 2013)

deltager- unge, ansatte og frivillige - med det formål at frigive tid og energi til det kreative, undersøgende og afprøvende.

At arbejde teologisk normativt:

Tanken om at arbejde forbilledligt handler dog ikke kun om at tydeliggøre projekts fokus, men også om at indtænke og agere teologisk i hele projektet. De teologiske markører, vi har arbejdet ud fra er: teologisk ungdomsantropologi, ekklesiologi og pastoralteologi

Unge set med kristendommens briller (Teologisk ungdomsantropologi³): Det hænder at særligt voksne referere til de unge som "nogen, der er under ombygning under kasketten". Og i mange sammenhænge skaber vi en struktur, hvor de unge skal fungere som elever, lærlinge, assistenter osv. I nogle sammenhænge får de hurtigt selvstændigt ansvar, fx som trænere i dele af sportens verden. I andre sammenhænge omtales man som ung, hvis blot man er yngre en gennemsnittet, og dermed kan det altså i visse situationer være helt frem til man er sidst i 50'erne.

Tænker vi teologisk over hvad ungdom er, er det naturligvis helt på sin plads at tænke at den unges erfaring er en anden end den ældres. Men det betyder ikke at den unges erfaring ikke tæller lige så meget som den voksnes. Set teologisk skal vi tænke "allerede" når vi taler om unge fremfor "endnu ikke". Dvs. at den unge ikke kun er en "endnu ikke rigtig voksen", men er en sand ung og har fuld værdi i sig selv. Vi stiller med forskellig erfaring, men disse erfaringer er både relevante og nødvendig. Opgaven som voksen må være at skabe rum for, at den unge kan bruge alt hvad han eller hun allerede er, samtidigt med at de har en fornemmelse af at der er muligt at udvikle sig undervejs.

Hvad mener vi når vi siger kirker? (Ekklesiologi): Kirke er for os mange ting. I dette projekt valgte vi at arbejde inden for rammen af KFUM og KFUK's kirkesyn, hvor kirke er det, der opstår hvor 2 eller 3 er forsamlet i Jesu navn. Eller sagt på en anden måde: fokus har været kirke som en bevægelse på græsrodsniveau, det man kunne kalde en før-institutionaliserede kirke. Vi siger altså ikke at rum, ritualer og menighed ikke spiller en rolle i kirken, men blot at vi her valgte at lægge særligt vægt på relation – både den længerevarende og den spontane

Præstens perspektiv (det Pastoralteologiske perspektiv): begge konsulenter har tidligere arbejdet som præster. Vi indtrådte ikke som præster i projektet, men lagde heller ikke skjul på dette faktum. På visse områder fik det mere eller mindre betydning for værdisættingen i projektet:

- Vidnesbyrd: Vi aflagde ikke vidnesbyrd i den forstand at vi fortalte om vores egen omvendelseshistorie. Men vi inkluderede troens perspektiv, når vi deltog i samtaler
- Kirke er det, der sker: Vi var bevidste om, at der vi gjorde med de unge var "at kirke". Både i selve samtalerne men også i læringssituationer, når vi spiste sammen osv. Vi var derfor nærværende hele tiden og trak aldrig væk fra de unge for at gå "på lærerværelset". For at markere overgang mellem planlægning og læring på den ene side og samtale på den anden side valgte vi at skifte rum og at tænde lys. Men bevidstheden om, at vi skabte kirke var med i det hele
- Det eksistentielle lag: Netop fordi vi havde den konstante kirkebevidsthed, var vi opmærksomme på at dette projekt kunne få eksistentiel betydning; ikke kun for de unge, men også for de voksne, ansatte så vel som frivillige.
- Det personlige lag: Der var altid plads til det personlige lag, både for de unge og for de voksne. Vi havde ikke tætte relationer mellem vores møder, men vi havde tætte relationer, mens vi var der.

³ Teologisk ungdomsantropologi er i Danmark bl.a. beskrevet af dr. theol. Christian Noval jf. litteraturlisten

Men netop fordi vi havde det pastorale blik både på os selv og på de unge, forblev vi i det personlige uden at gå i det private.

Anonymitet i sjælesorgs perspektiv:

For at kunne beskrive de mange lag af, hvad denne samtaleform kan, referere vi i denne rapport til samtalen og udtalelser fra de unge, der har sjælesorgs karakter. De unge har givet deres godkendelse til dette. For at man ikke skal kunne tegne sig et alt for tydeligt billede af de unge hver især, laver vi ikke en grundig introduktion af dem, lige som vi bevidst og konsekvent referere til de som "de unge" eller "den unge"

Strukturen

Projektets værdier kalder på en flad struktur, og der blev ikke tale om en hierarkisk struktur, hvor dem, der lavede mest, bestemte mindst. Vi arbejdede derimod med nogle forskellige refleksionslag eller -cirkler, som det kendes fra bl.a. Aktionsforskning og andre lærende tilgange til projektudvikling. Dette er dog ikke ensbetydende med at der ikke har været en struktur i projektet. Strukturen har ligget i rammesætningen af projektet, hvor opgaverne var tydelige og for så vidt muligt fordelt efter kompetencer og ansvarsområder. Se mere om betydningen af denne i afsnittet: Erfaring.

De unge bestod af 4 unge fra Viborg og omegn. De blev ansat på studentermedhjælper vilkår⁴. Dette skyldes bl.a. at de var så centrale for projektet, at vi ville sikre os, at de forstod både deres position og vigtighed for projektet. Deres nærmeste samarbejdspartner var ungdomspræsten i Viborg Dom provst, Trine Hostrup Dige. Konsulenterne fungerede dels som undervisere og dels som refleksionspartner for denne gruppe

Arbejdsgruppen (styregruppen) blev nedsat allerede i foråret 2019. Den bestod af 2 (3) frivillige voksne samt ungdomspræsten og konsulenterne. Målet var at finde frivillige, der havde god indsigt i de unge situation og gerne også en vis forståelse for det kirkelige. De to, der kom til at fungere som frivillige i denne gruppe var en psykolog og en såkaldt "bedsteforældre"⁵

Den tredje – en lærer fra et af byens gymnasier – som af helbredsmæssige årsager aldrig kom til at deltage aktivt skal alligevel nævnes, idet det blev styregruppen inkl. denne lærer, der blev dem, der hvervede de unge. Ungdomspræsten fandt to, psykologen én og gymnasielæreren én.

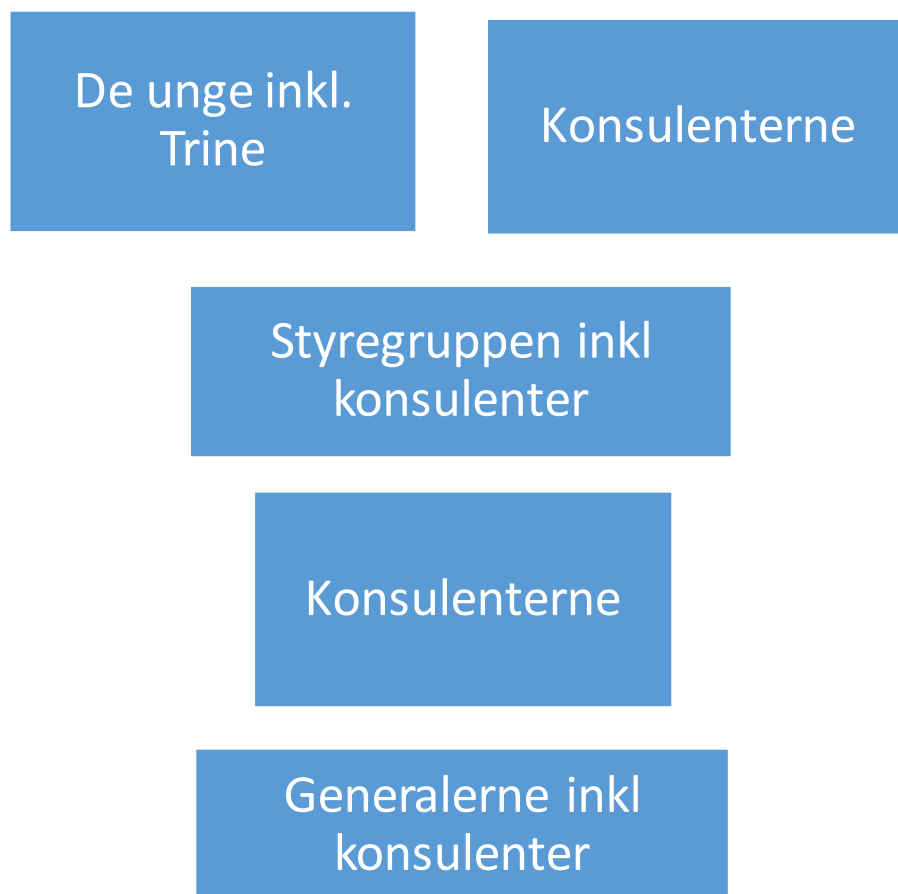
Begge konsulenter har været siddet med i alle tre fora, og har derudover også har deres eget refleksionsrum. Arbejdsopgaverne har været: at være mødeleder, at finde relevant metode, at skabe refleksion sammen med de andre, at introducere de unge til projektet og undervise dem i forskellige redskabsfag så som: Hvordan skaber man en god velkomst? Hvordan leder man en inkluderende samtale, hvilke rum og samtale-opstillinger føles god og trygge og hvilke fungerer ikke osv. Derudover har

⁴ En ansættelse der løb over 8 mdr. på fastløns-vilkår. Denne løn var ikke fuldt ud dækket af projektfinansieringen og vi igangsatte derfor flere tiltag for at få dækket økonomien. Det lykkedes dels med tilskud fra lokale Y'smen klubber. Dvs. klubber der hører hjemme i Viborg stift. Og dels via Kirkefondets private gavegivere.

⁵ Bedsteforældre: I hver uddannelsesafdeling er der 1-2 bedsteforældre som hjælper eleven gennem sin uddannelse. Eleven kan tale med bedsteforældrene om alt, de kan hjælpe eleven med en opgave, de kan læse lektier med eleven, hjælpe med sociale ting eller andre ting som er relevante for eleven. Kilde: <https://www.mercantec.dk/om-mercantec/om-mercantec/vision-og-strategi/den-paedagogiske-strategi/trivselskoncept>

konsulenterne været sekretærer på projektet og har stået for styring af økonomi og rapportering til hhv. KFUM og KFUK og Kirkefondets generalsekretærer.

Alt i alt kan man måske tale om en vis form for hinkerudeformet struktur:

Konsulentens rolle:

I princippet kan konsulenternes arbejdsopgaver beskrives ganske klassisk. Der har dog fra starten af været et stort fokus på metode og som en del af metodespørgsmålet: Roller.

De to konsulenter har bevidst arbejdet sideordnet og i små loops igennem hele projektet. Dvs. at der aldrig har været planlagt langt frem, lige som en del af arbejdsopgaverne er blevet fordelt løbende. Andre har ligget forholdsvis fast dels naturligt ud fra ansvarsfordelingen mellem Kirkefondet og KFUM og KFUK og dels ud fra de forskellige talenter og ressourcer, som konsulenterne er i besiddelse af.

I aktionsforskningen ændres forskerens rolle fra en observerende rolle til en mere deltagende rolle. På lignende måde ændres konsulentens rolle når der sker en forskydning fra projekt-implementering til udvikling. Vores opgave har ikke været at nå et bestemt mål, og vi har derfor ikke undervejs skulle træffe beslutninger og stille redskaber til rådighed, der skulle sikre et bestemt udfald. Vi har ønsket at blive klogere på den gode samtale natur, og på om eller hvordan man evt. kan styrke den gode samtale ved aktivt at forholde sig til rammer, roller osv.

Som konsulenter lå en del af vores arbejde før vi mødtes med både de unge og styregruppen. Her arbejdede vi med at finde fælles og tydeligt værdier for projektet. Sideløbende fandt vi forskel lige

redskaber og metodiske greb, der skulle sikre, at værdierne blev bærende for projektet og ikke forsvandt når først vi gik i gang.

Undervejs i forløbet blev vores opgave dels at sikre rammerne. Der var os, der havde ansvaret for økonomi, tidsplan, relation til bagland osv. Der udover havde vi den opgave at finde relevant inspiration udefra, som kunne hjælpe projektet videre.

På sin vis har vi haft en mindre deltagende rolle, end konsulenter kan have. Store dele af den kreative del af arbejdet er foregået uden, at vi har været tilstede. Det gav den gode udfordring, at vores facilitering ikke på samme måde kunne være intuitiv ud fra hvad der skete i rummet, men måtte basere sig på de erfaringer, som de unge selv meldte tilbage på og som vi selv havde med fra andre projekter. Det skærper set med vores øjne kravet til at faciliteringen skal være relevant idet den bliver præsenteret i et andet "rum" end det, hvor den skulle bruges

Forløbet

Da vi valgte at bruge små skridt eller små loops i projektet, er en kronologisk gennemgang det mest oplagte. Da vi ligeledes forsat ønsker at gennemføre princippet om det eksemplariske, vil vi i denne gennemgang medtage alle led. Dvs. også led, der i et vist omfang er åbenlyse/trivielle for andre, der arbejder med udviklingsprojekter.

Sommer/Efterår 2018 – tanker om et projekt opstår, og tager langsomt form

Konsulenterne mødtes i august 2018 og på baggrund af dette møde blev der udarbejdet en projektbeskrivelse. Som en væsentlig del af projektet valgte vi at satse på en af de mindre uddannelsesbyer. Dvs. de byer, der har uddannelser på bachelor/professionshøjskole niveau. Disse byer har ofte en gymnasiepræst, men sjældent hverken studenterpræst eller studentermenighed. I disse år bliver der bygget større campuskomplekser i nogle af disse byer, idet man samler flere uddannelser under samme tag. Det gælder både for gymnasiale uddannelser og for de mellemlange videregående uddannelser. Denne ændring kan være med til at gøre den enkelte studerende mere bevidst om, hvor mange i samme situation, der er i samme by.

Vi kontaktede derfor biskoppen i Viborg Stift, ungdomspræsten Trine Hostrup og Vestervang Sogn for at høre om de ville indgå som samarbejdspartnere i projektet⁶. Derefter udarbejder vi en samarbejdsaftale og på baggrund af denne, lavede vi en ansøgning til Den folkekirkelige Udviklingspulje 2019, og for tildelt det ansøgte beløb på kr. 367 t.kr.

Forår 2019 – opstart

For at få lidt mere styr på det metodiske, inden vi gik i gang for alvor, tog Berit en studietur til KFUM og KFUK's højskole i Kassel⁷. Her udbyder man bl.a. en uddannelse i "Transformationsstudier", hvor målet er at forstå sammenhængen mellem den unges liv, de forandringsprocesser som den unge kan lede og hvilken rolle den vokse kan og bør spille i dette

Vi samlede en styregruppe, der blev forankret i Viborg. At den blev samlet som det første skyldes bl.a. at vi gerne ville bruge den som bagland også i forbindelsen med at finde og udvælge de 4 unge. Det viste sig at

⁶ Viborg by og Stift fremstod på mange måder som oplagt. Byen er en uddannelsesby, den ene af konsulenterne har været præst i byen og kunne derfor gøre brug af sit kendskab til lokale netværk både undervejs men også med tanke på en potentiel videreførelse af projektet.

⁷ CVJM-Hochschule, Kassel

være mere relevant, end vi havde forventet, idet alle de 4 unge endte med at være nogen som vi får kontakt med igennem deltagere i styregruppen.

Rekrutteringen falder hurtigt på plads, og vi kan mødes med to af de unge allerede inden sommerferien 2019 (de to andre var ved at afslutte et efterskoleophold)

Efterår 2019 – træning

Inden opstart udviklede vi tre værktøjer, som vi forventede skulle være i brug i løbet af projektet⁸. De bestod af "De 5", "tjeklisten" og "oversigten over mulige samtalestartere"

"DE 5" er fem spørgsmål, som blev stillet efter hver øvelse. De blev dem, vi vendte tilbage til gang på gang, både i video-evalueringerne og i de fælles refleksioner, og blev det mest brugte af vores tre redskaber. De 5 spørgsmål lød:

- Hvordan oplevede du samtalen?
- Hvordan synes du at rummet fungerede?
- Hvordan synes du at temaet fungerede?
- Præsten/værten
 - o Bl.a. med hjælpespørgsmålet: var præsten/værten god til at få samtalen til at fungere?
- Samtalestarteren
 - o Med hjælpespørgsmålene: Fungerede samtalestarteren til dette emne og i dette rum?

"Tjeklisten" var relevant i opstarten, men efterhånden som gruppen havde oparbejdet mere erfaring, blev den mindre og mindre nødvendig. Den indeholdte 17 opmærksomhedspunkter, hvor nogen var mere overordnede, mens andre var helt lavpraktiske. Som fx:

- Emne: hvad skal samtalen dreje sig om og
- Nøgle: Hvordan får I adgang til rummet? Hvordan aflevere I rummet bagefter

"Oversigten over mulige samtalestarter" og hvilken anmeldelse de fik, blev et redskab, der forholdsvis hurtigt gik ud. At bruge allerede eksisterende samtalestartere virkede rigtig godt i begyndelsen af projektet, idet vi bagefter kunne evaluere på noget, som andre havde skabt. Men så snart der opstod en tillid i gruppen, valgte både de unge og konsulenterne at skabe egne samtalestartere i stedet for. Her kom bl.a. film, tekster og konkrete ting i spil.

Brugen af video

To af de unge viste sig at være ordblinde. Vi kendte ikke graden af deres ordblindhed, men valgte at lægge os fast på en video-båret kommunikation. I stedet for et velkomst-brev eller -mail modtog de en velkomstvideo. Betydningen af denne vender vi tilbage til under "Evaluerings". Vi lagde os også fast på, at "DE 5", om de unge hver gang skal bruge som evalueringsspørgsmål, skulle besvares på en video. Dette vender vi mere uddybende tilbage til under "Læring", men det viste sig efterfølgende at være en stor ressource for projektet, idet vi, på baggrund af disse video, kunne lave en oversigt over deres evalueringer, der med sine gentagelser pegede på ting, vi ikke havde fanget i løbet af samtalerne.

Opstart med de unge

⁸ Værktøjerne findes bagerst i rapporten under "værktøjer"

De fire unge, de to konsulenter og ungdomspræsten mødes for første gang samlet d. 8. september 2019. Fokus var på Introduktion til hinanden og til metoden. Ud over at fortælle om vores tanker med projektet, afvikler vi de første tre runde af samtaler⁹

Herefter arbejdede de unge hovedsageligt alene sammen med Trine, i "sandkassen" Dvs. at de afholdte en række samtaler som lukkede begivenheder, hvor det kun var dem selv og Trine der deltog. De deltog dog også i en træningsdag med konsulenterne i november og et møde i styregruppen – ligeledes i november. Det var relevant for os at de unge deltog i styregruppemøderne for at fastholde det eksemplariske (se under Værdier). Projektets struktur skulle ikke blot være kendt og tilgængelig igennem referater og indstillinger, men ved at de unge skulle kende og føle sig trygge ved hele strukturen

De gange, hvor de unge var sammen med konsulenterne og styregruppen, var det konsulenterne, der stod for at planlægge samtalerne. De øvrige gange, var det de unge selv, der planlagde. De valgte vært, emne, samtalestarter, sted osv. Præstens roller var primært at være teologisk ressource. Dvs. at hun indgik på lige fod med de unge i samtalerne, men havde mulighed for at tilføre samtalen teologisk viden, hvis det var nødvendigt. Derudover var præsten samtals "bagvagt". Qua hendes erfaring med sorggrupper med unge, havde hun mulighed for at understøtte dynamikken i samtalen, hvis det skulle vise sig nødvendigt. Ligeledes havde hun mulighed for at samle gruppen eller en enkelt unge op efter samtalen, hvis samtalen fik åbnet for tanken, minder eller overvejelser, som havde brug for en afrunding.

Forår 2020 – afprøvning

I januar var de unge klar til at forlade sandkassen og gå i marken. Det vil sige at de var klar til at invitere andre indenfor. Målet var at de skulle lave i alt fire live-runder, således at de på skift skulle fungere som primær vært. Deres opgaver var i store træk de samme som tiden i sandkassen: find et tema, en relevant samtalestarter, et godt lokale osv. Men nu skulle der også arbejdes med ting som: målgruppe, pr-strategi, velkomster. Præstens rolle forblev den samme ved live-runderne, som den havde været i tiden i sandkassen.

De to første live-runder blev gennemført. Men i marts 2020 blev projektet ramt af corona-lock-down, og forsamlingsforbuddet nået aldrig at forsvinde så meget mens de unge var ansat, at der kunne gennemføres flere. Som en erstatning for den ene runde, gennemførte konsulenterne og de fire unge en on-line, men lukket runde.

En planlagt studietur i slutningen af marts måtte også aflyses, og et stykke inde i coronatiden blev den ene konsulent hjemsendt med besked om ikke at arbejde. De fire unge var dog alle sammen et sted i deres liv, at det enten var nu eller ikke, at de var med. Vi valgte derfor at gennemføre med ændringer og tilpasninger i stedet for at udskyde og vente.

12. maj var de unge samlet for sidste gang. Det var desværre kun muligt at stille med en enkelt konsulent til denne dag. Dagen havde særligt tre hovedemner: Hvad har vi lært? Hvordan har det været at være med? Hvad kan der komme ud af det?

Det lykkedes at samle de frivillige, præsten og begge konsulenter ved at flytte et styregruppemøde helt frem til 15. juni. Her fremlagde konsulenterne de overvejelser og erfaringer, som de unge var kommet frem til ved deres sidste samling. Derudover fremlagde konsulenterne deres overvejelser om sammenhæng mellem metode, forskellige teorier og erfaring.

⁹ se oversigt over samtaler i bilagene

Efterår 2020 – nachspiel

I efteråret 2020 var begge konsulenter tilbage på projektet, og tiden blev brugt på at finde en god måde at formidle resultaterne på. Der er blevet fremstillet et "start-kit" som dem, der gerne vil i gang med samtaler, kan bruge. Men det har også været væsentligt at finde en måde hvorpå lærings- og samskabelses delen af projekt kunne videreføres på. Målet er ikke blot at få æskerne ud og åbnet, men også at inspirere kirker, skoler og foreninger til at inddrage de unge i – sammen med engagerede voksne – at skabe den kultur og den struktur, der skal være omkring samtalerne helt lokalt.

Efteråret byder derfor på en konference, med god plads til at tale om metode, udgivelse af idékatalog (pixibogen), samt samtaleæskens (det såkaldte start-kit), udarbejdelse af denne lidt større rapporten og afslutning og afregning af projektet.

Der er vores mål, at vi efter konference får skabt dels et træningsforløb og dels et læringsnetværk i en eller anden form. Træningsforløbet tænker vi helt konkret som en opstartshjælp. Dvs. at den præst/lærer/leder etc., der ønsker at starte et samtaleforløb lokalt, finder en ung – eller mere optimalt en lille gruppe unge – og sammen deltager de i et opstartsforløb med os, hvor de får mulighed for at blive fortrolig med metode og læring. Opstår der undervejs parallel forløb, kan der, set med vores øjne, med fordel skabes et læringsnetværk for de involverede voksne: Her er tanken, at vi løbende vender tilbage til værdierne og metoden og de muligheder men også udfordringer, som de giver i arbejdet med unge og kirke.

Resultatet

Som tidligere beskrevet var det ikke vores mål at afprøve andres samtalekort etc. blot for at kunne give en anmeldelse. Længe var tanken at udarbejde to skriftlige redegørelser: pixibogen og rapporten, hvor fokus skulle være på metoden med at udvikle sammen med unge. Begge dele er realiseret.

Undervejs opstod tanken om at udvikle en samtalestarter, der skulle rumme og udarbejdes på baggrund af de erfaringer vi havde gjort os. Særligt to aspekter var vigtige for os at få med:

- **Andres samtalekort etc. var en utrolig god hjælp i projektets opstart.**
Det gav et fælles og konkret afsæt at tale om, og det blev ret hurtigt tydeligt for os, hvad vi synes var vigtigt. Fx at spørgsmålene var relevante, tydelige at forstå og at materialet i sig selv fremstod lækkert. Dette skyldes nok i høj grad at fornemmelsen af at sidde med noget af høj kvalitet i hænderne var med til at tydeliggøre at målet var samtaler af høj kvalitet. Tanken er derfor at vores æske netop er et start-kit, og når man først er kommet godt i gang lokalt, vil det være oplagt at gøre som vi gjorde og overgå til samtalestartere som man selv udvælger eller udvikler.
- **Muligheden for at gå på jagt efter at finde et billede, der kan hjælpe med at sætte ord på ens tanker, virkede rigtigt godt.**
Med et billede i hænderne er det også muligt at pege på noget mens man fortæller og dermed knytte lytternes opmærksomhed til et billede i stedet for hele tiden at være knyttet til fortællerens ansigt/krop. Et billede hjælper altså til at skabe et lille bitte værn imellem fortælleren og lytteren, der – som vi oplevede – var med til at give mere plads til fortællingerne. Billedkortene i æsken kan dog bruges til mange andre typer samtaler. Fx som en måde at komme i gang med en evaluerings-samtale, eller en begravelsessamtale blot for at nævne to samtaler, det indimellem kan være svært lige at hoppe ind i, hvis man ikke er vant til dem.

Det, der kunne mangle er fx en lærings-grundbog, hvor vi på dansk går lidt mere i dybden med noget den viden vi fx har fundet i Tyskland, Holland og Norge, end vi kan gøre ved konferencen og i denne rapport. Om vi nogen sinde når til at skrive den, må tiden vise

Seminardag 30. januar 2020

Det har været vores ønske at skabe et projekt, der var gennemskueligt og tilgængeligt for andre. Undervejs har det muligvis ikke altid fremstået sådan, netop fordi vi sjældent kunne gøre rede for de næste konkrete skridt og vores forventninger til disse, men udelukkende har kunne fortælle om vores anvendte metode og vores hidtidige erfaringer. Det har altså været muligt for at sige noget om, hvad der var sket og hvordan det var sket, mens det ikke har været muligt for os at sige noget om, hvad der ville komme til at ske.

Erfaring fra et tidligere udviklingsprojekt¹⁰ var dog, at selv om et projekt hverken er halvt eller helt færdigt, kan det være en hjælp at få lov til at fremlægge en form for statusopgørelse for andre, der arbejder om ikke på præcis det samme, men så inden for samme emne. Derfor inviterede vi alle de m, der i 2019 havde modtaget støtte fra Den folkekirkelige Udviklingsfond til en seminardag. Dagen blev afholdt i bispegården i Viborg, og ud over støttemodtagerne deltog også andre, der arbejder med kirke og unge. Det var fx ungdomspræster, repræsentanter for SUK – samtaleforum Ung og Kirke og de kirkelige børne- og ungdomsorganisationer. Alle, der havde noget de gerne ville dele, fik mulighed for dels at fremlægge og dels at få sparring fra de andre deltagere

Andet afsnit: den teoretisk diskussion

Metode:

Klassiske projektledelse indenfor kirker har ofte fokus på at styrke og/eller forbedre noget, der allerede findes¹¹. Man kan sige at der er tale om at man laver en fremskrivning, hvor man ved hvad man allerede har og har et klart billede af, hvad man forventer at få ud på den anden side af projektet. Og derfor kan de enkelte skridt fra a til b kortlægges på forhånd. Eller at projektet grundlæggende handler om at implementere noget, man allerede har besluttet sig for hvad er. Alternativitet til dette er bl.a. "blank side" projekter, hvor man forsøger at udvikle noget, man endnu ikke har for nogen, som man endnu ikke har kontakt med. Vælger man den sidste metode, bør nysgerrighed og involvering fylde mere end erfaring.

Vi vurderede, at brugte vi den første form for projektstyring, ville de unge og styregruppens arbejde primært blive af rådgivende karakter. Altså at de mest af alt hjalp konsulenterne med at få omsat konsulenternes idéer til virkelighed. Vi ønskede dog at deres arbejde skulle være af med-skabende karakter. Dette skyldes særligt to ting: den teologiske ungdomsantropologi, som vi havde lagt os fast på og det ekklesiologiske og pastorale perspektiv. (jf afsnittet om værdier). Derfor gav vi os i kast med den anden form.

Helt konkret betød det, at vi valgte ikke at lægge os fast på en projektmetode, som vi fulgte slavisk. Derimod samlede vi redskaber og principper med fra forskellige metoder, som vi fandt både værdifulde og relevante. Og disse brugte vi netop som understøttende frem for styrende. Eller sagt på en anden måde: Vi ønskede at finde de redskaber, der kunne styrke vores grundlæggende værdier – i modsætning til at finde en metode, der ville afgøre vores værdier

¹⁰ "Dåb i dag" – et samarbejde mellem Kirkefondet og Center for Kirkeforskning, Københavns Universitet

¹¹ Zscheile, Dwight (2015)

Kirkefondet har erfaring med aktionsforskningens tilgange dels fra en erhvervs-ph.d. som forventes afsluttet ved udgangen af 2020 og dels fra projektet ”Dåb i dag”¹². I begge tilfælde har fokus været på aktionsforskning i den nordiske teologiske udgave¹³. De element vi brugte herfra var bl.a. princippet om medforsker/den fælles refleksionen og loops. Tanken om medforskere og den fælles refleksion knytter sig tæt til værdien om det ligeværdige i projektet. Vi har haft forskellige roller, men den fortløbende refleksion er blevet båret af alle deltagere i fællesskab og som fælles-skabende. Dette ses bl.a. i at de unge har deltaget på styregruppemøder, således at de selv kunne fremlægge deres overvejelser og erfaringer uden at de skulle tolkes og overbringes af andre.

Aktionsforskningens princip om loops handler om at forløbet med planlægning, afvikling og evaluering ikke kun sker én gang i et projekt, men mange på hinanden følgende gange. Hermed opstår der mulighed for at man gang på gang – og med den samme gruppe mennesker – genbesøger både teorier og erfaringer

For at være åben overfor de ting, der opstod i løbet af projektet, havde vi heller ikke lagt os fast på litteraturliste og teoretisk udgangspunkt. Vi havde den teori og de erfaringer med os ind i projekter som vi hver især havde med fra vores arbejde som konsulenter. Ud fra dem udvalgte vi dem, vi fandt fælles værdi i. Derudover opsøgte vi undervejs teori, der kunne hjælpe os med at skærpe vores forståelse af, hvad der skete og hvad der var på spil.

Som konsulenter er vi bevidste om, at vores faglige viden er et resultat af en dannelsesproces mere end et uddannelsesforløb. Vi har derfor ikke mulighed for at gøre detaljere rede for, hvad der ligger til grund for hvert enkelt skridt vi tog. Dog er der nogle større linjer vi er bevidst om, nemlig at vi begge er teologer og begge har erfaring som sognepræster. Derudover har vi begge selv været ung i en kirkelige børne- og ungdomsorganisationer og er begge to fortsat medlem og i et vist omfang stadigvæk frivillige.

At stå i lære:

Som en del af tanken om at arbejde eksemplarisk – her med vægt på det ligeværdige – valgte vi som konsulenter eksplicit at stille os i samme situation som de unge. Dvs. i et rum, hvor man er bevidst om at man ikke på forhånd ved det hele. Derfor valgte vi løbende at opsøge kolleger for refleksion over metode og erfaringer, og den nye viden vi hentede her, fremlagde vi både for de unge og for styregruppen til fælles refleksion. Af ”lærermestrer” kan vi pege på:

Per Isdal og lejrbaalsmetoden¹⁴:

Lejrbaalsamtalen som ideal eller billede er opstået ud fra egne erfaring, og da vi begyndte at bruge begrebet var forbilledet bl.a. et sommerlejr-lejrbaal, og særligt tiden ved bålet efter det fastlagte lejrbaalsprogram er færdigt og der er opstået et rum for en uformel men nærværende samtale mellem børn, unge og voksne i gensidig respekt. Undervejs i projektet stødte vi dertil på begrebet hos den norske psykolog Per Isdal. Han finder sit ideal i indianernes samtaler omkring bålet og bruger begrebet som et billede på den samtale, som man som profession care-giver har brug for. Ikke som en debriefing på en

¹² Leth-Nissen, Karen Marie (2020) og Kappelgaard, Dorte (2019)

¹³ Den nordiske teologiske aktionsforskning adskiller sig både fra sekulær aktionsforskning, som vi kender det fx fra RUC og AAC, og fra den kirkelige som vi kender det fra England – kendt som TAR – Theological actions research. Forskellene mellem den engelske og den nordiske ses bl.a. i embedsforståelsen, hvor den nordiske forskning har blik for den kontekst der opstår, når en kirke er kirke i et demokratisk velfærdssamfund. Det sætter sine spor i aktionsforskningen på den måde at det almene præstedømme kun bruges lejlighedsvis i Norden, hvorimod lægfolkets roller stadfæstes igennem forståelsen af rettigheder.

¹⁴ Se også note 1

enkel sag eller samtale, men som et rum, hvor man fik mulighed for "afgiftning"¹⁵ eller aflastning igennem muligheden for at tale mere alment om ens faglige udfordringer og det aftryk de konkrete sager sætter på den engagerede care-giveren. Denne samtale er tænkt til at foregå blandt ligesindede og folk med sammen eller lignede erfaringer og kræver iflg. Isdal bl.a. en fast metode, en bålmaster og tid.¹⁶ Tre elementer som vi også ønsker at fremhæve både værdier af og behovet for.

I gennemgangen af metoden opremser Isdal 7 punkter¹⁷. I forhold til vores projekt vil vi gerne særligt fremhæve punkt 5: *Kunsten at lytte*. Her bliver det gjort tydeligt at det er den, der taler, der har ordet og det er ikke de andres opgave at afbryde, at stille spørgsmål eller kommentere undervejs. Og når fortælleren er færdig bør der allerhøjst være plads til ganske få opbyggende kommentarer i retning af: tak fordi du delte (p192f)

Isdals brug af lejrålsamtaler er møntet på en faglig/professionel gruppe, men hans beskrivelse af hvad en lejrålsamtale kan, stemmer godt overens med vores forståelse. Det giver det et sted, hvor du får plads til at tale og dermed sætte ord på dit liv, og det giver dig nogen, der lytter. Hos Isdal er formålet at de oplevelser, som psykologer og andre får i deres arbejde – også når det ikke er en særlig unik og dramatisk situation – ikke skal lægge sig lag på lag og på den måde ende med at bliver for meget. "Det kan du tro vi taler om" er på samme måde tænkt som et samtaleforum for det mere almene. Dvs. at det ligger "før" sorggruppen og terapeutiske rum. Her skal der være plads til at tale om livet store og små situationer og udfordringer, før de bliver for meget at bære.

Vi har både arbejdet *med* unge og *for* unge, og dermed optræder "unge" på flere måder i projektet. Vi har set det som tre forskellige lag – dem, der har været med til at skabe projekter, dem, som skal stå som værter, og dem, der kommer ind fra gaden for at deltage¹⁸. Hvor vores oprindelige tanker om lejrålsamtaler nok mest passer til den del af projektet, der retter sig mod unge som deltagere, så gjorde Isdals tanker os opmærksom på, at der er noget ekstra på spil for de unge, der indtræder i værtsrollen. For dem kan det blive nødvendigt at der er disse rum/spaces, hvor de kan tale ud om, hvad de oplever som vært. Derfor er samspillet mellem værterne og en voksen en meget vigtig del af dette projekt, og man bør ikke lade de unge stå alene. Vores fire unge kunne bruge – og brugte – både ungdomspræsten og de to konsulenter som de voksne, de kunne vende sig til.

Tobias Faix og Die Welt verändern

Tobias Faix er professor i praktisk teologi, institutleder for *Forschungsinstitut empirica für Jugendkultur & Religion* og medforfatter til flere bøger om forandringsprocesser med særligt fokus på unge. Faix tager udgangspunkt i de tre niveauer for forandring, som kendes fra sociologien: Makroniveau (ændringer på samfundsplan) Mesoniveau (ændringer på organisationsplan) og mikroniveau (ændringer på privat plan). For ham er det vigtigt at forstå at alle tre niveauer hænger sammen med hinanden og influerer hinanden gensidigt, og hvis man ønsker at forandre noget, skal man bl.a. forstå hvordan de tre niveauer interagerer med hinanden. Herfra kan man forholde sig til de givne muligheder: *Vi tænker at vi skal agere, hvor vi kan gøre en forskel og ikke synge klagesange over ting, som vi ikke har nogen indflydelse på*.¹⁹

Til denne sociologiske model tilføjer han teologi, idet det iflg. ham ikke er lige meget hvilke ændringer man skaber og heller ikke hvordan man skaber dem. *De største sociale og globale forandringsprocesser kan (...)*

¹⁵ Isdal (2018) p 183

¹⁶ Isdal (2018) p 184

¹⁷ Isdal (2018) p 191 f

¹⁸ Læs mere herom i afsnittet "de tre lag"

¹⁹ Faix (2015) p 12. Her og de følgende citater: min oversættelse

analyseres og tolkes, og det ser vi som en vigtig opgave for at kunne agere rigtigt og kompetent på de andre niveauer. Her skal biblen og Helligånden på banen, fordi kun på den måde kan vi bringe et markant bedre liv til mennesker.

Som kirke er det væsentligt at vi ikke udelader hverken den sociologiske indsigt eller den teologiske refleksion, men at teologien kommer til at være vores værdisæt: ... *når vi arbejder fx med projektudvikling i kirken, må vi gøre det i en ramme, der ikke udelader det religiøse lag og/eller de teologiske forforståelser og værdier. For os var det vigtigste teologiske begreb måske "inkarnation"?*

Norheim og Tveitereit og Ungdomsarbeid som lykkes

Bård Norheim og Knut Tveitereit har brug en årrække på at blive klogere på, hvad det er der sker i det ungdomsarbejde som lykkes. Med begrebet "lykkes" mener de "vitale" som de beskriver på denne måde: *Vi forstår ikke «vital» i betydningen «livsviktig» (ala: kroppens vitale organer), men mer som et synonym til «sterkt» og «livskraftig»*²⁰. Det har været deres mål at afdække, hvilke ledelsesdynamikker der var til stede i forskellige vitale ungdomsarbejder for at se, om der kunne siges noget alment. Deres fund peger på fire aspekter: Velkomst, slingerum, hierarki og ildsjælekultur. Alle fire aspekter er steder, hvor ungdomsarbejdets værdisæt (fx teologi) udmønter sig i handling og erfaring

- Velkomsten både som handling og som kultur er væsentlig. Ingen skal føle at man er nødt til at kæmpe for retten til at blive en del af ungdomsarbejdet. Det handler både om selve det at blive mødt og budt velkommen i det øjeblik man dukker op. Men også om at man bliver modtaget og får hjælp til at finde en relevant plads i fællesskabet.
- Slingerum er en betegnelse for at her er der plads til at vi har forskellige holdninger og at man gerne må stå ved dem, man har. Der kan tilmed i et vist omfang forhandles om værdierne
- Hierarkiet skal være tydeligt og gerne tilmed synligt, og fungere i det vitale ungdomsarbejde bl.a. som sikre af velkomsten. Hvis alle, der alle er i arbejdet, er trygge ved deres plads, bliver de ikke usikre ved at der kommer nye ind. De nye kan tydeligt se, hvilken plads det er, der er deres lige nu. Og alle har mulighed for at spejle sig i evt. kommende pladser. Dermed bliver det tydeligt, at der er noget at komme efter for en længere periode.
- Ildsjælekultur udspringer fra en enkelt ildsjæl, der hele tiden har øje for den store idé, og dermed forstår at agere relevant i forhold til denne. Ildsjælen er ofte en person, der svæver lidt over vandende og kan træde til, der hvor der er behov for lidt ekstra hjælp. Ildsjælekulturen bæres dog ikke alene af denne person, men forplanter sig i hele arbejdet, hvor alle opfordres til og trænes i at tænke og agere på en måde, så talenter og muligheder kommer i spil på en måde der understøtter arbejdet.

CHE og læringsnetværk

"Det kan du tro vi taler om" er i høj grad en metode, der har fokus på at skabe rum for at de unge ser sig selv som medskabere. For at understøtte udviklingen af denne metode har vi, som tidligere nævnt gjort, os tanker om at oprette et læringsnetværk. Denne idé har vi fået inspiration til fra Holland. Christelijke Hogeschool Ede (CHE) er en professionshøjskole i den hollandske by Ede, der ligger øst for Utrecht. Her har man igennem en årrække arbejdet med at forbedre elevernes praktikforløb. Nogle af de greb man har brugt har selve praktikpladsen i centrum. Man har bl.a. screenet praktikstederne for at se, om de kunne løfte opgaven med at arbejde på de studerende på et tilfredsstillende fagligt niveau. Derudover har man

²⁰ Norheim og Tveitereit (2020)

bedt praktikstederne om at deltage i undervisningsdage arrangeret af CHE, hvor man arbejder med didaktik og faglighed.

Teorier, vi også har orienteret os efter

Da projektet har fokus på dialog, relation, netværksdannelse osv., findes der en lang række sociologiske modeller, som det kunne være relevant for os at forholde os til. Som vi tidligere har påpeget det omkring vores brug af forandringsmodellen, har det været vores ønske at bruge disse modeller på en teologisk relevant måde. Derfor inddrager vi modellerne igennem andre teologers arbejde med dem.

Jürgen Habermas livsverden og system

Martin Modéus²¹ anvender Habermas' modeller på en pragmatisk måde og relaterer dem direkte til erfaringer. Livsverden rummer *relationer, nærhed, det emotionelle og det personlige fællesskaber*²² Systemverden²³ rummer *regler, strukturer, økonomi, jura og institutioner*²⁴ og er dermed centreret omkring organisationsaspekterne ved livet. Begge begreber bliver trukket over i en normativ fortolkning af Modéus i hans forklaring af begreberne: *Tilsammenligning kan man sige, at livsverdenen tenderer at spørge efter hvad det er godt, mens systemverdenen tenderer at spørge efter, hvad der er rigtigt*²⁵

Vi har i projektet løbende stiller os selv spørgsmålet: hvad er godt og hvad er rigtigt, og har haft fokus på at lade så meget at projektet som overhovedet muligt udspille sig indenfor livsverdenen. Og når systemverdenen er kommet på bane har det været væsentligt for os, at det skulle være som en hjælp til at understøtte og værne om det, der skete i livsverden. Det er netop i disse overvejelser at alle engagerede voksne i projektet spiller en væsentlig rolle, hvilket vi vil komme mere uddybende ind på senere

Niklas Luhmanns systemteori

Luhmann gør med sin systemteori opmærksom på at, at systemer er lukkede og selvreferentielle. Dette gælder også kirken. Vi har, ved at tænke kirke på græsrodsniveau og som før-institutionel, forsøgt at åbne kirken. Det rummer en del udfordringer, bl.a. det, at kirken i sig selv er et social system, der opererer gennem kommunikation, mens dem, der bruger kirken – og dermed også de unge - er psykiske systemer, der opererer ud fra bevidstheden. Styringen af projektet har helt afgjort en tydelig selvrefererende indforståethed, men samtidig har vi skabt en ramme for samtaler, der ikke er lukket og bundet af et selv-refererende (kirkeligt-)kodesprog. Vi lægger os dermed i forlængelse af Luhmanns teori om, at psykiske systemer kan trække på ressourcer fra sociale systemer og dermed skabe læring.

Believing belonging

Modellen med at tænke i believing/belonging kontra not-believing/not belonging kan føres tilbage til flere kilder. Inden for teologien er det ofte brugt at henvise til sociologen Grace Davie²⁶. Monique van Dijk-Groeneboer²⁷ skaber en model med fire kombinationer og skaber dermed hvad hun kalder en ungdomstypologi:

²¹ Modéus (2015)

²² Modéus (2015) p 42

²³ Modéus vælger at bruge systemverden i stedet for blot system. Dette gør han for at tydeliggøre at han vælger at bruge begreberne pragmatisk

²⁴ Modéus (2015) p 42

²⁵ ibis

²⁶ Fx Davie (1990) og Davie (2006)

²⁷ van Dijk-Groeneboer (2015)

	Believing	Not-believing
Belonging	Fortissimos (den hårde kerne)	Legatos (
Not-belonging	Spirituosos (de spirituelle)	Tranquillos (de ligeglade)

For os har det været vigtigt at bruge modellen som et spejl. Dvs. at vi har haft en udtalt ønske om at vores samtaler skal være af en sådan karakter, at de føles relevante for alle unge, uanset hvilken af de fire kombinationer, de identificere sig selv som. Det skal være plads til den unge, der ikke ser sig selv som troende, men også til den, der gør. Dette har bl.a. haft indflydelse på vores valg af samtaleemner, der er kommet med i "start-kittet" ligesom det har været med i vores overvejelser ved udarbejdelse af projektets loge.

Being together²⁸

Der findes en del teorier om gruppedannelse, om hvad det er der sker, når en fx en gruppe unge er sammen igennem længere kortere eller længere tid. Disse teorier er af oplagte grunde mestendels sociologiske. Der findes dog også undersøgelser, der er lavet inden for en kirkelig kontekst, som ikke kun er sociologi, men hvor ønsket har været at klarlægge samspillet mellem sociologi og teologi.

En af disse undersøgelser peger på, at den traditionelle kirke ofte er udfordret på at skabe fællesskab for og med de unge. Der peges på at kirken ofte vil forsøge at gøre dette igennem institutionaliserede og organiserede tiltag. Dvs. kirken har udtænkt og organiseret en form, som de unge skal finde deres plads i. Det har en række ulemper, bl.a. at de unge kan opleve at der er en konflikt imellem: *the way the youth ministry is organized* på den ene side og hhv *the way faith is learn and organized* og *with the way it is practiced and lived by adolescents in the Protestant tradition in the post-Christian Western context*²⁹

For at få et tydeligt indblik i, hvad der foregår i mødet mellem kirken og de unge har van Wijnen arbejdet med en model der skelner mellem aktiviteter, der forgår i det formelle vs. uformelle, og som organiseret af kirken eller udenfor kirken.³⁰

Spørgsmålet, som vi tog med os fra denne undersøgelse, var om vi sammen med de unge kunne finde en form eller en aktivitet, som var relevant for de unge, som gav den nødvendige plads til at der kunne tales om tro³¹ og som lod kirken foren rolle som relevant medspiller.

Vi blev også bevidst om at se efter, hvor og hvordan der opstod fællesskab. Med denne overvejelse i mente blev det tydeligt for os, at der ikke kun opstod et fællesskab, men flere fællesskaber på forskellige niveauer. De fire unge indgik i fællesskaber med hhv. ungdomspræsten, de to konsulenter og styregruppen. Derudover dannede de deres helt eget fællesskab. Ved de åbne arrangementer, og særligt ved natkirken i Viborg Domkirke, opstod der igen nye fællesskaber.

²⁸ Dette afsnit er baseret på en ph.d.-afhandling fra Holland, hvor fem grupper af unge med forskellig tilknytning til kirken er blevet fulgt i forskelligt omfang, fra fire måneder til 2,5 år. Van Wijnen (2016)

²⁹ Van Wijnen p 41

³⁰ Jf. modellen p 29

³¹ Samtalen om tro er til stede i blandt de unge også selv om de nærmest ingen relation har med kirken. Den kommer til dem via sociale medier og til dels også via skolen. Jvf bl.a.

Tredje afsnit: læring og evaluering

Læring

De tre lag

I begyndelsen af projektet var vi fokuseret på de unge ud fra et enkelt perspektiv: vi skal skabe dette sammen med dem. Undervejs blev det tydeligt for os, at der være flere lag til det med de unge. Vi har på nuværende tidspunkt identificeret tre lag.

1. De unge, der har deltaget i udviklingen af projektet.
2. De unge, der skal indtræde i værtsrollen
3. De unge, der skal deltage i samtalerne.

Denne skelnen er her listet op med konkret henvisning til vores projekt, men vi mener at det vil være en fordel for alle, der gerne vil arbejde med et projekt som vores, at gøre sig bevidst om disse lag.

Det gensidig

Hvordan etablere man det ligeværdige møde på tværs af alder og erfaring? Vi havde et stort ønske om dette, men lod det sig også gøre i praksis? På baggrund af den afsluttende gang med de unge 12. maj 2020 og den afsluttende gang med styregruppen 15. juni vil vi pege på særligt tre ting som vi fandt relevante:

- Det personlige lag
- Den tydelige fordeling af arbejdsopgaver
- Lønnen

Det personlige lag.

Alle, der deltog, deltog som deltagere. Der var ingen, der var observatører og dermed begrænsede vi –og undgik muligvis næsten helt –at der var objekter og subjektet i projektet. Og alle, der deltog, deltog på et personlig niveau (her set som forskelligt fra et privat niveau). Dvs. at når man deltog i en samtaleøvelse, deltog man på lige fod og lige vilkår. Man havde samme friheder til at afgøre, hvad man ville dele og om man overhovedet ville dele noget. Lige som man havde samme frihed til at afhøre om man ville deltage i lystændingen. Denne frihed var ikke kun forbeholdt de voksne i projektet.

Den tydelige fordeling af arbejdsopgaver var med til at synligheder, at man havde en relevant og betydningsfuld opgave. Ingen kunne undværes idet ingen var assistenter eller blot dem, der skulle sikre, at en god idé blev implementeret. Havde de unge ikke taget idéen til sig og formet den, var der aldrig opstået samtaler.

Den tydelige fordeling af arbejdsopgaver

Et tydeligt hierarki kan udlægges som en magtstruktur, hvor den øverst i et pyramideformet hierarkiet sikre sig, at de andre udfører deres tildelte job på den foreskrevne måde. For vores fire unge havde det haft stor betydning at deres opgaver og de forventninger vi havde til dem, lå inden for en tydelig ramme. De vidste hvad de skulle og hvilke friheder de havde til det. Og derudover vidste de, hvad der var andre, der tog sig af. At en tydelig rollefordeling indgår i strukturen for at sikre det gensidige, handler om at den rollefordeling som vi brugte, var grundlagt på tillid der allerede meget hurtigt i forløbet blev suppleret med respekt. Hermed opstod der bl.a. en kultur, hvor vi oplevede at vi fungerede som allierede, og når man fx udtalte sig kritisk overfor noget, blev det set som en relevant indsigelse hvis formål det var at forbedre projektet til fælles bedste

Lønnen

I de kirkelige børne og ungdomsorganisationer så vel som i de lokale sognekirker er der løbende en debat om ansatte kontra frivillige. Det kan udløse debatter om alt fra indflydelse til rettigheder. Dette projekt var så afhængig af de unges indsats, at det på mange måder virkede mest oplagt og korrekt at lønne dem.

De unges tilbagemelding var at lønnen på den ende side betød noget, fordi de så sig som medansvarlige, værdsætte og på lige fod med de voksne. I visse situationer havde det været lettere for den unge at begrunde at de deltog i projektet ved at kunne henvise til, at de skulle på arbejde. På den anden side betød lønnen iflg. de unge meget lidt, fordi de undervejs havde haft stor glæde af at deltage i projektet.

Denne erfaring afspejler de tre ansattes: de to konsulenter og ungdomspræster. Der er ingen tvivl om at det var arbejde, men for alle var den af den karakter, at det var mere end blot arbejde.

Hvervning

Vi havde udarbejdet et klassisk jobopslag, som vi var i gang med at overveje, hvordan vi skulle få bredt ud på relevante steder. Dette blev dog aldrig aktuelt, idet alle fire deltager som tidligere nævnt blev opfordret til at søge stillingen af deltagere fra styregruppen og ungdomspræsten. Alle fire gav udtryk for at det var rart at blive opfordret. Det kom til at stå som en bekræftelse på, at man er blevet set for den man ikke og ikke blot udvalgt pga. man har lavet den mest iøjnefaldende ansøgning. Det er vores overbevisning at netop denne slags projekt egner sig rigtig godt til, at man som voksen opfordre nogle unge til at være med.

Rums betydning for samtalen

Vi havde på forhånd tænkt, at samtalerne skulle foregå i forskellige rum. Tanken var at de skulle afprøve rummets betydning. Muligheden var at de kunne melde tilbage at rummet ingen betydning havde, og at den derfor lige så godt kunne foregå i et kælderlokale som i et kirketårn. Dog peger flere arkitekter etc. på, at vi altid indgår i en relation til det rum vi er i³², og særligt når der er tale om et kirkerum.³³ Det har fx stor betydning om du træder ind i et rum, du allerede har en relation til, fordi du har været der før og derfor har minder, der knytter sig til rummet, eller om du træder ind i et rum, du aldrig har været i før. Med vores projekt kan vi komme til at skabe en situation, hvor unge bliver inviteret til at deltage i noget, de ikke har prøvet før, med nogen, de ikke kender og i et rum, de ikke er familiære med. Dette kræver en bevidsthed om, hvad det giver af muligheder og udfordringer

De to samtaler, som de unge vendte tilbage til som særligt gode, var den på biblioteket og den i krypten under domkirken. Begge samtaler foregik i rum, som de ikke på forhånd havde en relation til. De havde nok både været på biblioteket og i Domkirken, men både det konkrete sted på biblioteket og krypten under Domkirken var steder som enten var helt nye eller kun mere lidt kendte for dem alle

På biblioteket var temaet lyrik, og i krypten var det tro. De unges kommentarer til de samtaler, der foregik der var, at det handlede ikke kun om rummet, men om at rum og samtale gik op i "en højere enhed". Dvs rummet, samtalsform og samtals emne kom til at understøtte hinanden. Som kontrast til disse to samtaler, stod samtalen om kærlighed. De unge og Trine var samlet i Vestervang Kirke og skulle som samtalestarter se nogle kortfilm. De gik derfor ind i et større mødelokale, hvor der var en projektor. Deres fælles vurdering var ens: det virkede ikke. Det kan godt være at det tekniske var på plads, men rummet egnede sig ikke til en samtale mellem 5 mennesker om kærlighed.

³² Fx Martinussen, Mie (2018)

³³ Marschner, Line (20xx)

Der er ingen tvivl om at sammenhæng mellem rummet, samtaleformen og emnet var væsentligt mere relevant end vi på forhånd havde set for os. Der er derfor relevant at man indtænker dette aspekt for hver eneste samtale man har. Det valgte emne og den form, man forventer at give samtalen skal afspejles i rummet. Det kan derfor ikke nødvendigvis anbefales at man bruger det samme rum hver gang. Gør man det, bør man overveje om rummet kan bruges forskelligt fra gang til gang

Den voksne i samtalen.

Mandatet med disse samtaler ligger hos den/de unge. Det er dem, der skal finde relevante temaer, oplagte steder, gode samtalestarter, lige som det er dem, der skal være den autentiske vært under samtalen. I alt dette indgår den voksne på deltagerens præmisser – dog gerne som den engagerede deltager, der helt bevidst griber ud efter de bolde, der bliver bragt i spil. Der kan dog ske det, at samtalen eller dele af den sætter overvejelser i gang hos en eller flere af deltagerne, der gør at det kan være godt med en opfølgende samtale efter selve den arrangerede samtale er afsluttet. Disse samtaler kan få sjælesorgens karakter, og det er derfor oplagt at der er en præst eller anden voksen tilstede, som man kan enten opsøge for en åben kaffesamtale eller trækker lidt mere til side til en fortrolig samtale. Denne opgave kan ikke løftes af værten eller de engagerede deltagere, idet de skal have deres fokus på at tage ordentligt afsked med de deltagere, der ikke har brug for en samtale.

Værtens rolle.

For at tydeliggøre rollerne, og fremhæve de unge som de primære personer i samtalerne, skal aftenens vært være en af de unge. I løbet af projektet lærte vi en del om denne værtsrolle. Værten skal være velforberedt. Det handler ikke kun om at være forberedt i forhold til tjek-kortet, hvor de fysiske ting er på plads. Heller ikke om at have sit emne, sin samtalestarter og sine spørgsmål klar. Det handler i høj grad om også at have gennemtænk, hvad man selv vil svare. For det vil meget tit være nødvendigt at det er værten der både stiller spørgsmål og er den første til at svare, for at konkretisere hvad det er for en type svar han eller hun lægger på til.

Indledningens betydning

Vi endte med at arbejde med både en indledning og en samtalestarter. Dvs. at dagens emne fik en begrundet introduktion før samtalestarteren kom på banen. I en del af samtalerne blev der tændt et stearinlys under introduktionen, således at der var noget at kigge på under samtalen. For de unge havde denne indledning stor betydning. Den satte dagens tema ind i en ramme for dem, og gav dem en sproglighed omkring temaet de kunne bruge, bygge videre på, når aftenen nåede frem til selve samtalen.

Placering

Samtalens placering i det konkrete rum, viste sig også at være væsentlig. At stå eller side midt i et rum fungere fint, hvis rummet har en passende størrelse. Men så snart rummet er for stort, bør man trække ud i et hjørne. Foregår samtalen i et kirkerum, kan man fristet til at sætte deltagerne på steder, der har stærke referencer til liturgiske handlinger. Som fx i nærheden af døbefonten. Man skal dog være opmærksom på, at det langt fra er alle unge, der forstår denne reference. Derfor kan man vælge denne placering i kirkerummet, hvis den ellers fremstår tryk. Dvs. at man har mulighed for at orientere sig om, hvad der foregår både foran og bagved en, og at man har mulighed for både at se på de andre deltagere, men også helt legitimt at lade blikket vandre rundt i lokalet.

Vi afprøvede mange modeller: Stående, siddende, med bord, uden bord osv. I en kort opsummering kan vi anbefale: Skab gerne en rundkreds – helst siddende, og med noget at kigge på. Stearinlys er godt

Der skal gerne være let at flytte sig en smule, så man vender sig hen imod den der taler. Der skal ikke være sådan at man ufrivilligt kan komme til at sidde med ryggen til den, der taler. Rundkreds er godt, men gerne en blød rundkreds – dvs en rundkreds hvor der er plads til bevægelsen. Kontrasten er den stående cirkel, som viste sig som en meget eksponerende cirkel, hvilken blev tydeliggjort at samtaleens emne: venskaber og svigt

Unge kan i øvrigt også have skavanker med knæ, hofter osv. Vælger man at skabe en rundkreds, der sidder på gulvet (som har mange fordele, idet der kan skabes en hule-stemning) så vær opmærksom på, om alle har mulighed for dels at komme ned og op, og dels at sidde med kroppen på en måde, der ikke stresse.

Samtales struktur

Vi forsøgte os med at bruge fast rækkefølge i samtalen. Dvs. at værten sendte spørgsmål rundt til alle deltager i en bestemt rækkefølge. Fx med eller mod uret. Tanken bag dette var, at man dermed kunne regne ud, hvornår det var ens tur til at sige noget, og man behøvede ikke at skulle vurdere om man måtte tage ordet eller ej. Dette så vi som en måde at skabe tydelighed og tryghed. De unge peger dog flere gange på, at det for dem var meget bedre, når samtalen forløb frit og uden denne faste struktur. De gav dem rum til at sige noget, når de var klar, og det gjorde det lettere at springe over, uden at man behøvede at gøre opmærksom på, at man ikke havde noget at sige

Den engagerede deltager.

Den velforberedte vært er meget vigtigt for samtalerne, men gør det dog ikke alene. Der skal være nogen blandt deltagerne, der griber bolden, også selv om den evt. fremstår lidt upræcist. Samtalen åbnes reelt først der, hvor en deltager træder ind i den og dermed skaber med på det, som værten har sat i gang. Erfaringen fra FDF gangen var, at en enkelt deltager kan kuppe samtalen, hvis der deltager grupper, som kender hinanden i forvejen. Så kan det let blive der siger det hele, eller en der signalere at vi ikke siger noget. Ved at have deltagere med, som med garanti stiller sig solidarisk med værten, er der en sandsynlighed for – men ingen garanti - at der kan ske andet i samtalen end hvad en evt. formel eller uformel gruppeleder vælger at der skal ske

Når samtalen er oplagt, kan noget tyde på, at det er lettere at engagere folk i den. Samtalen i krypten under domkirken som et led i natkirke var en samtale om tro og dermed en oplagt samtale. Her var der en del af deltagerne, der valgte at deltage aktivt i samtalen, mens andre blot lyttede på.

Brug af videoevaluering

Vi gjorde igennem projektet brug af videokommunikation. Det gav os en helt anden tilgang til fx evalueringerne, da vi hele tiden kunne vende tilbage til den oprindelige ordlyd, og derfor ikke fik skabt forkortninger eller fortolkninger af dem. Derudover oplevede vi at brugen af video fremmede tanken om det ligeværdigheden, idet de unge klart havde meget mere erfaring med denne medie end de voksne. Hvor væsentlig et redskab videoen og videoevalueringerne var blev tydeligt for os, da vi måtte indse, at vi havde glemt at få lavet videoer efter det sidste samling med de unge 12. maj.

In case of an emergency

Undervejs i projektet stødte vi naturligvis på uforudsete hændelser. Fra vores erfaringer med projektet af forskellige art var vi forberedt på dette, og så dem som vilkår, men også som muligheder for at blive klogere på et område, vi ikke selv havde konstrueret

Den første sker i efteråret, hvor et ungt menneske, der boede på et af byens kollegier, tog sit eget liv. Dette sker lige før konsulenterne skulle møde med de unge til en træning. Vi planlagde fuldt program inkl.

samtaler. Inden vi gik i gang med samtaledelen lod vi dem vælge, om vi skulle skifte emne for samtalen og fx tale om det, at miste liv, eller om vi skulle fastholde det allerede valgte emne.

De unge svarede i enighed, at det ville være fint lige at nævne det og måske tænde et lys for den afdøde og hans familie, men er det mente at det var væsentligt at samtalerne også kom til at stå som et afbræk fra eller noget andet end hverdagen. Både når hverdagen var sjov, når den var kedelig og når den var trist. Ved afslutningen i maj fastholdte de denne tanke.

Den anden uforudsete hændelse opstod i foråret, da Corona ramte verden. Det betød at vi måtte aflyse en studietur og en samtalerunde, som de unge var i gang med at planlægge. Til gengæld afholdte vi en online udgave. Vi havde på intet tidspunkt før marts 2020 overvejet at afvikle samtaler på anden måde end ved fysisk fremmøde. Da vi valgte at forsøge os med en online udgave, ønskede vi at skabe en tæt forbindelse mellem det online og det, vi tidligere havde oplevet sammen IRL. Vi genbrugte elementer som; indledning med lystænding ved indledningen (et enkelt for samtalen) og som afslutning (et for hver af deltagerne), fri talerrække, alle – unge såvel som voksne – deltog som deltagere og ikke som observatører. Inden vi gik i gang med selve samtaleøvelsen, tog vi en runde hvor vi spurgte ind til hinanden velbefindende – ganske som vi ville have gjort, hvis vi var mødtes fysisk.

De unges tanker om den online udgave var efterfølgende, at det kunne man godt, og særligt med en gruppe, hvor man allerede har et kendskab og en kultur. Men at det på ingen måde gav det samme som et fysisk møde. Der er andre samtaleformer, der sagtens kan lade sig gøre on-line, men i vores projekt vil det online være at betragte som en nødløsning.

Udover disse aflysninger blev projektet berørt på den måde, at den ene af de to konsulenter blev sendt hjem. Da projektet havde den tilgang, der måske bedst kan beskrives som "learning by doing" eller agil projektledelse, hvor vi hele tiden kun planlagde et skridt frem i tiden og hele tiden på baggrund af det netop afviklede, fik det ikke de store konsekvenser set ud fra planlægning og tidsplaner. Projektet vidste sig at være så agilt, som vi havde tænkt det

Derimod vidste corona'en, og den deraf udløste hjemsendelse, hvor afhængig et agilt projekt er af personer. Når kun ganske lidt er planlagt på forhånd, er der behov for at fx konsulenterne er i tæt og løbende dialog med hinanden. I de tre måneder som hjemsendelse endte med at være faldt den fælles reflekterende tilgang.

Liturgisk:

Hvor 2 eller 3 er forsamlet – og mødes flere gange – opstår der både ritualer og liturgi. Og når dele af ritualerne lejlighedsvis udføres i et kirkerum, kan det være relevant at spørge om der opstod gudstjeneste. Der findes flere tilgange til dette spørgsmål, fx om der var eksplicit forkyndelse og sakramenter (jv CA7) eller om der var intention om gudstjeneste (Pete Ward). Til begge disse spørgsmål kan der svares nej. Ca. halvdelen af samtalerne foregik i kirkerum, og der var lystænding ved en del af dem. Men de blev aldrig italesat som gudstjeneste af hverken præst eller konsulenter eller omtalt som gudstjeneste af de unge. Om det var fordi de unge har så stor kendskab til gudstjenester, at de kunne afkode, at samtalerne ikke var det, eller om det var fordi begrebet gudstjeneste er så ukendt hos dem, at de ikke vil bruge det – heller ikke om en gudstjeneste – ved vi ikke.

På tværs af alder eller kun for unge?

Efter samtalen i krypten opstod der en samtale mellem en af de unge og en af de ældre deltagere. De havde begge oplevet tab. Den unge havde ved afslutningen svært ved at sætte ord på, hvad der var blevet sagt. Men hun følte sig i den grad både kendt og genkendt mens samtalen foregik. Lige som hun vidste at

hun på samme måde gav den ældre en fornemmelse af at være kendt og genkendt. Den unge refererede til oplevelsen som en fuldstændig ligeværdig situation på trods af de mange års forskel i alder.

Den ældre deltager forklarede at hun efter tabet havde fundet en tro (fin formuleringen), og den måde hun beskrev sin tro på vækkede genklang hos den unge. Samtalen var dermed med til at give den unge sprog for noget, som den ungen endnu ikke selv havde sprog for.

Vi mener at projektet primært bør være for og med unge. Men vi kan også se det oplagte i at lade en eller nogen få af samtalerne foregå med deltager af forskellig alder. Der kan både være deltagere, der er ældre eller yngre end de unge.

Evaluering:

Det er forhåbentligt alt for tidligt at sige noget om projektets virkningshistorie. Og da der kun var meget få målbare parametre i projektet, giver det ikke meget mening at forsøge med et score-board eller lignende. Vi vil derfor i dette afsnit kigge nærmere på, hvordan sammenhængen blev mellem værdier, metoder, teori og praksis. Eller sagt på en anden måde: vi vil her forsøge at give et bud på, hvordan vi kom i mål med vores metode.

Lejrbålsmetoden:

Det lykkedes at skabe nogle samtaler, der gav plads til at vi var tilstede med hver vores erfaringen og hvor alle erfaringerne blev godtaget som væsentlige og relevante. Både mens vi arbejder "i sandkassen" og da vi nåede til de åbne samtaler. Det blev dog også tydeligt at metoden bygger på en tillid, og når der er tale om de åbne samtaler, skal denne tillid opstå spontant i det det ikke kan hvile på tidligere erfaringer. Dvs at lejrbålsamtaler i vores brug af begrebet lykkedes.

Lejrbålsamtaler i Isdals brug af begrebet var også i spil, i det de unge havde mulighed for at dele med os, hvad de havde oplevet fx i deres rolle som vært. Det kunne fx være frustrationen over at en deltager tilsyneladende spillede en afgørende rolle i forhold til hvor meget de øvrige deltagere engagerede sig.

Derudover havde vi set for os, at den voksne (her i form af præsten) kunne komme til at have en vigtig rolle efter den planlagte samtale. Der kunne være blevet åbnet for minder eller følelser i løbet af samtalen, som det kunne være godt at få talt om i et mere privat rum efter det officielle program.

Hvad vi ikke havde tænkt over var, at denne efter-snak også kunne opstå mellem en af de unge og en af deltagerne. Også når deltagerne var ældre end de unge værter. Helt konkret opstod dette i forbindelse med det andet åbne arrangement. Da de unge har afviklet samtalen i Domkirkens krypt i forbindelse med natkirken, kommer der efterfølgende en kvinde op til den ene af de fire unge. Kvinden fortæller at hun har en fortælling, der minder om den unge, nemlig den at have mistet et menneske, som man er nært knyttet til. Den unge beretter efterfølgende om samtalen med stor begejstring. Det, der har været væsentligt for hende at bl.a. at tale med en med samme oplevelse, men som var længer væk fra selve tabet. Det gav plads til føle sig hørt og set og "genkendt" og samtidigt indgød det håb for hvordan det kan lade sig gøre at leve med tabet på lang sigt på en måde, hvor man får lov til at holde fast i det værdifulde uden at drukne i tabet. Kvinden fortalte bl.a. om at der ud af hendes tab var opstået en tro. Den unge kunne spejle sig i denne fortælling og fik dermed udvidet sit billede af, hvad tro kan være.

Die Welt verändern

I dette projekt har vi særligt kigget på de forandringer vi tror, der skal finde sted på to af de tre niveauer, nemlig mikro og meso plan³⁴. Vi har forsøgt at finde svar på hvordan kirken kan understøtte forandringer på det personlige plan – som er en rimelig klassisk forståelse af hvad kirken gerne vil – men også hvordan forandringer på det personlige plan kan være med til at skabe forandring i kirken.

De unge pegede at de havde oplevet to typer af forandringer. For nogle af dem var det helt klart en forandring på mikroplan. Projektet havde vist dem, hvor stor en værdi der ligger i at være i relation med andre mennesker. Også når det er mennesker, man til at begynde med slet ikke kender og som ikke indgår i en kreds af "de nærmeste". For andre af de unge lå forandringer også på mikro plan, men med en interesse for mesoplan. De havde set at man kan arbejde med relationer også som et fag.

For os som konsulenter var det interessant at indfange, hvordan det kan blive til kirkens fordel at inddrage de unge som medskabere. Bl.a. fik deres forforståelse af hvad kirke lov til at komme til orde, idet vi ikke med det samme fastsatte et norm for hvad "rigtig" kirke er. Dermed fik vi et indblik i de unges begrebs- og forestillingsverden, som vi normalt ikke har adgang til. Ved at give de unge plads til deres forståelse/forståelser, opstod der samtidigt en hel naturlig plads til at vi kunne komme med vores. Det blev i dette projekt omsat til emner og samtaler, men det er vores klare opfattelse at denne åbne dialog kan bruges til at samskabe med unge på mange andre områder også

Ungdomsarbeid som lykkes

Ved projektets begyndelse kendte vi ikke til de fire punkter fra den norske undersøgelse (velkomsten, slingrerummet, hierarkiet og ildsjælekulturen). Men da vi hørte om dem i januar 2020 stod det klart for os, at de på mange måde var en genspejling af ting vi havde set i vores projekt. Vi valgte derfor at præsentere dem for de unge ved mødes 12. maj. Vi vurderede dem i forhold til to af de tre lag vi har set de unge på, nemlig dels som vært og dels medskaber.

Velkomster:

Allerede i efteråret 2019 havde vi dette tema på dagsordenen. De unge blev inviteret til en træningsdag med konsulenterne, hvor vi skulle mødes et andet sted end i Vestervang Kirken. Ved at bruge Søndermarkskirken blev det tydeligt for de unge, hvor væsentligt det er, at det er let for den inviterede at finde ind – sådan helt konkret. Men også at man meget hurtigt bliver mødt af et menneske, der modtager en og som dermed forsignaleret at man er kommet til rette sted og at man er ventet.

De unge i projektet var ved evalueringen meget bevidste om, hvad velkomsten også havde betydet for dem. De pegede på det at vi havde sendt dem en velkomst video, som de så som bedre end en mail eller et brev. Forskellen lå for dem i, at de dermed havde fornemmelse af, hvem det var de skulle mødes med. De havde set vores ansigter og hørt vores stemmer alle rede inden vi mødtes første gang. Men også det at vi ved det første møde 8. september havde virker velforberedte og dermed kunne bruge vores energi på at være nærværende og tilstede.

Hierarki:

Vi har ikke arbejdet med et pyramideformet magthierarki, men med en tydelig rollefordeling. Målet har været at skabe tryghed, at skabe frirum og at skabe plads til ligeværdige møder. Dvs. at alt det, som vi som voksne/ansatte havde forpligtet os på at gøre for projektet som fx det administrative, blev holdt adskilt fra

³⁴ Som kirke, der tror på Gudsriget, står vi ikke tilbage fra at tro på, at der kan ske forandringer på makro plan. Det var bare ikke lige det vi havde for øje denne gang.

det vi lavede med de unge. Vi havde ganske enkelt brug for at det vare deres talenter, der kom i spil når vi var sammen med dem. Og alt det kunne vi med lethed klarer på andre tidspunkter.

Det betyder ikke at de unge kom til at stå uden ansvar. Det var dem, der valgte sted, tema og samtalestarter. Men det var også dem, der havde ansvaret for at finde ud om, at de fx kunne være på biblioteket.

Vi brugte hierarkiet til at fordele opgaver, og iflg. de unge havde det været let at afkode deres opgaver. Og de følte sig trykke i, at der var dele af projektets opgaver som vi varetog for dem, uden at de behøvede. Vi holdt dem dog løbende opdateret på, hvad der blev talt om i både styregruppen og med generalsekretærene, således at det var tydeligt at det var en viden som var tilgængelig også for dem, og at de kunne få alt det at vide, som de havde lyst til/brug for.

Slingrerum

De fire unge havde forskellige forhold til kirken og troen. Nogen havde mødt kirken og troen igennem deres familier. Andre igennem fritidstilbud. Nogen havde være i kontakt med kirke til kirkelige handlinger og andre havde gjort brug af muligheden for samtaler med præsten. Ingen af dem havde en eksplicit tro i den forstand at de havde brug for at gøre rede for den. De bragte selv en forståelse med sig ind om at der var plads til såvel stor tro som lille tro, til nogen tro og til ingen tro osv. Som voksne spejlede vi dette ved at stå ved, hvor vi selv var hver især, og dermed skabte og bekræftede vi – unge og voksne sammen – et fleksibelt teologisk rum, eller et slingrerum

Denne fleksibilitet eller dette slingrerum, opstod dog ikke kun på det teologiske/religiøse/spirituelle område. Det var også til stede både når vi planlagde og efterfølgende evaluerede samtaler, ligesom den var til stede de gange hvor vi lavede fælles refleksioner over projektet. Ingen tog mandatet til at have mere ret end andre. Alle fik lov til at stå ved, hvad de mente.

Ildsjælekultur:

I det norske projekt har de fundet både en ildsjæl og en ildsjælekultur. I vores projekt kan man ikke tale om at der gik en menneske rundt som var lidt mere ildsjæl end de andre. Derimod kan vi genkende os selv i begrebet ildsjælekultur. Dvs. et sted, hvor vi på skift var dem, der lagde os forrest og trak resten af holdet med. Hos os blev denne kultur særligt fremelsket af begejstring. De unge fortalte at de kunne fornemme vores begejstring allerede i den første video (endnu en god grund til at bruge video fremfor skriftlig kommunikation), og at de fik denne begejstring bekræftet ved det første møde og siden hen. Vi lagde som voksne ikke skjul på at vi synes det var både interessant og givende at arbejde på denne måde og samme med de unge.

Iflg. de unge er det netop også begejstring der kan gøre samtalerne gode. Både begejstring hos den, der er aftens vært men også hos nogle deltager – vi har andetsteds beskrevet det som den engagerede deltager.

Læringsnetværk

Mens denne rapport bliver skrevet er vi i gang med at finde måde at videreføre dette projekt. Vi er i kontakt med sogne og provstier, der har en høj koncentration af unge studerende. Derudover har vi indledende kontakt både med nogle efterskoler og med såvel nogle lokale foreninger som landsorganisationen i de kirkelige børne- og ungdomsorganisationer. Vi er overbevist om, at der skal skabes et læringsnetværk for dem, der ønsker at arbejde videre indenfor projektet. Dels for at kunne arbejde lidt mere i dybden med projektets værdisæt, end hvad der kan formidles ved en konference og i en rapport. Og dels for at bevare tilgangen om, at også de deltagende voksne er i en læringsproces.

De fire unge er ikke længere ansat i projektet. For at fastholde de unges væsentligt rolle, er de dog inddraget i processen med at finde ud af, hvordan projektet kan leve videre. Deres opgave er bl.a. at minde os om, hvad der for dem har været det væsentlige.

Being together:

Vi har ikke mulighed for at afdække alle lag af fællesskaber, der opstod under projektet. Det er vi ganske enkelt ikke faglig klædt på til. Men vi kan pege på nogle af dem. Et fokus har været at se, hvad der opstod af fællesskaber i de tre lag af unge (projektdeltagerne og værterne – der falder sammen på dette stadie af projektet - og deltagerne)

Da foråret blev meget anderledes end forventet, har vi kun ganske lidt erfaring omkring fællesskaber, der opstår blandt deltagerne. Ingen deltagere nåede at deltage mere end en gang, og vi har derfor ikke haft mulighed for at følge en gruppe af deltagere over en længere periode.

Helt anderledes står det til med de fire unge, der var ansat i projektet. Dem har vi fulgt fra deres første møde (hhv. juni 2019/september 2019) og for nuværende frem til efteråret 2020. På meget kort tid dannede de fire unge en tydelig enhed. De var i deres kropssprog og deres sprogbrug vendt imod hinanden. Der var særligt to omdrejningspunkter i deres fællesskab: fælles erfaring og fælles opgave. De dannede et arbejdsfællesskab igennem deres fælles opgaver og rotationsprincippet, hvor de hele tiden skiftede rolle/opgaver og derigennem opnåede en solidaritet og ligeværdighed på trods af forskelle i alder, uddannelse, livssituation etc.

Derudover fandt de i hinanden et erfaringsfællesskab. De delte i små bider deres historie med hinanden, og kunne genkende sig selv i de andres fortællinger (idet de på kryds og tværs af gruppen havde parallelle oplevelser). De fire unge indgik derudover, som tidligere nævnt, i fællesskaber med projektets voksne. Også her opstod der en solidaritet imellem de unge og de voksne, der kan beskrives som både eksplicit og gensidig. Denne solidaritet fandt vi også internt blandt de voksne.

Det blev altså muligt at skabe et – og flere – solidariske fællesskaber, indenfor rammerne af et organiseret projekt. I det vi skelner mellem form og indhold mener vi, at det kunne lade sig gøre fordi projektet i sin form optræder formelt. Mens det i sit indhold – selve samtalen – fungerede på det ikke-formelles præmisser. De unges tilbagemelding om, at den frie talerrække var bedre end den faste, er med til holde fast i det uformelle.

Det er netop det, der sker ved en lejrballssamtale. De er nok spontane, men rammerne er givet. Bålet, lederen, det med at man kan sige noget, hvis man har noget på hjertet. Men at man også er velkommen til at holde mund.

Er det så kirke, der opstod? Det var ikke vores intention at skabe en komplet kirke, sådan som man fx ville gøre det hvis man arbejdede med Church-plant. Der er derfor mange sider til det at være kirke som ikke opstod, og som heller ikke var vores fokus. Vi ønskede at arbejde indenfor den allerede kendte og eksisterende kirke, nemlig folkekirken, men vi ville gerne udvide kirkebegrebet en lille smule for at åbne kirke for de unge. Det var det, vi håbede på, at kunne opnå ved at se kirke fra den vinkel, hvor den (også) er *en bevægelse på græsrodsniveau, det man kunne kalde en før-institutionaliserede kirke*. Der opstod ikke gudstjeneste m.m., men der opstod et fællesskab, der var anderledes en konfirmandfællesskabet. Bl.a. fordi vi sammen med de unge fik skabt et projekt, hvor det var den erfarede teologi der blev det bærende frem for fx den kateketiske/dogmatiske teologi.

Litteratur

Davie, Grace (1990) *Believing without Belonging: Is This the Future of Religion in Britain?* I Social Compass 37(4) p 455-469

Davie, Grace (2006) *Religion in Europe in the 21st Century: The Factors to Take into Account* I European Journal of Sociology, August 2006 p 271-296

Faix, Tobias, Reimer, Johannes og Brecht, Volker (2009) Die Welt verändern. Grundfragen einer Theologie der Transformation. Francke

Graf, Stefan Ting (2013) Det eksemplariske princip i didaktikken. En historisk-systematisk undersøgelse af Martin Wagenscheins, Wolfgang Klafkis, Oskar Negts, lærekunstdidaktikkens og Günther Bucks konceptioner af eksemplarisk belæring og læring. Ph.d.-afhandling fra Institut for Kulturvidenskaber, Syddansk Universitet

Isdal, Per (2018) Medfølelsens pris. Når professionelle hjælpere har brug for hjælp. Akademisk Forlag

Kappelgaard, Dorte (2019) *Aktionsforskning og teologi* i Den praktiske teologi i Danmark 1973-2018, Eksistensen

Marschner, Line (2018) Kirkearkitektur som erkendelsesvej En undersøgelse af moderne kirkebygningers autonomi belyst gennem arkitekterne Johannes og Inger Exners kirkebygninger. Ph.d.-afhandling fra Aarhus Universitet Faculty of Arts / Institut for Kultur og Samfund / Afdeling for Teologi

Martinussen, Mie og Larsen, Kristian (red) (2018) Materialitet og læring. Hans Reitzlers Forlag

Modéus, Martin (2015) Gudstjenestens kerneværdier. Om relationer, værdier og form i gudstjenesten. Alfa

Noval, Christian (2018) "Hvad er ungdommen set med teologiske briller" i Berg, Berit W. m.fl (Red) Aldrig har jeg følt mig mere velkommen. 20 års erfaringer fra arbejdet med unge og teologi.

Noval, Christian (2018) Wired for holiness. A Theological Anthropology of Youth based on David Kelsey's "Eccentric Existence"

Norheim, B. og Tveitere, Knut (2020): Ildsjeler og ildsteder: en etnografisk studie av ledelsesdynamikker i vitale ungdomsarbeid i Den norske kirke i Tidsskrift for Praktisk Teologi 2-2020

Strøjer, Vibeke (2011) Konsulentens grønspættebog. Systemisk og eksistentiel tilgang til konsulentarbejde. Erhvers psykologserien. Dansk psykologisk forlag

van Dijk- Groeneboer, Monique (2015) *Youth Ministry: About Youth?* i Journal of Youth and Theology Volume 14,1

van Wijnen, Harmen (2016) Faith in small groups of adolescents. Being together as a basic given. Eburon

Zscheile, Dwight (2015) "Disruptive innovations and the deinstitutionalization of religion" i Journal of Religious Leadership, Vol. 14, No. 2

Materialer:

De fem spørgsmål:

De 5	
1)	Hvordan oplevede du samtalen? Hvad den pinlig, ligegyldig, relevant, rørende, vigtig, kedelige, sjov.....? Og hvorfor?
2)	Hvordan synes du at rummet fungerede? Spillede rummet en rolle i forhold til samtalen? Gjorde rummet samtalen bedre eller dårligere? Sad I på en måde der var god for samtalen?
3)	Hvordan synes du at temaet fungerede? Flyttede temaet noget hos dig? Hvis nu det var den eneste gang du kom til sådan en samtale, vil du så synes temaet var relevant for dig?
4)	Værten og den voksne Var værten vigtig i denne samtale? Kom værten til at bremse samtalen, eller var værten god til at få samtalen til at fungere? – og hvad med den voksne?
5)	Samtalestarteren Fungerede samtalestarteren til dette emne? Fungere den i dette rum? (var det fx for lyst til at se filmen eller for mørkt til at læse kortene?)

Tjekskema

Værtens tjekliste		
Tema	Hvad skal samtalen dreje sig om?	
Rum	Hvor skal samtalen finde sted? Er der en god sammenhæng mellem rummet og emnet? Fx et helligt rum? Skal den foregå udendørs? Eller måske på en café eller i et bibliotek?	
Samtalestarter	Hvordan kommer samtalen i gang? Et filmklip, et billede fra æsken, et stykke musik... Eller...?	
Ritualer	Skal der være mulighed for at tænde et lys? Skal der være mulighed for at skrive en bøn?	
Gruppens tjekliste		
Roller	Hvem byder velkommen? Hvem sætter samtalen i gang og leder samtalen? Hvem er backup for værten?	
Tid	Hvornår skal samtalen finde sted? Er det en søndagssamtale eller en aftensamtale?	
Målgruppe	Er der en særlig målgruppe for samtalen? En efterskole, en forening? En klasse...?	
Modtagelse	Er det tydeligt og indbydende for deltagerne at finde hen til det rigtige sted? Hvem tager imod dem, når de kommer?	

Indretning	Hvordan skal rummet indrettes for at få en god samtale? Hvem gør det? Hvem rydder op bagefter?	
Præsten	Hvem skal være aftenens voksne? En præst, en lærer eller...? Skal han/hun være klar til personlige samtaler bag efter?	
PR	Hvordan vil I invitere ind til arrangementet?	
Forplejning	Skal der være noget at spise? Skal der være noget at drikke?	
Teknik	Hvad kræves der af teknik? Projekter, pc, lærred, forlængerledning, netforbindelse...? Skal I have en nøgle?	
Værten	Hvem byder velkommen? Hvem sætter samtalen i gang?	
Relationer	Er der nogen af deltagerne, som skal inviteres med til at planlægge næste gang?	
Formidling	Kan/skal der laves billeder eller film undervejs? Eller en podcast?	

Oversigt over samtalestartere

Muligheder og erfaringer		
Materiale	Afprøvet hvor og hvornår?	Evaluering
Go' samtale https://www.gosamtale.dk/		
Fuelbox https://fuelbox.dk/produkt/fuelbox-friends/		
Kort om Gud Eksistensen		
"Om at være menneske", et samtale spil om vigtige livsspørgsmål", Kirkefondet		
Gravalvorligt Eksistensen (fra Church of England)		
Tænekort Eksistensen		
Samtalekort		

Folkekirken.dk		
Guds ord – vores sprog Konfirmandmaterialer inkl. kort Eksistensen		
Lutherløbet Konfirmandcenteret.dk		
Samtalekort til ledermødet om tro og andagt FDF.dk		
Tankestarter CUR.nu		
Samtalekort til børnesorggrupper Kræftens Bekæmpelse		
Speeddating med tema		
Musik		
Blogs- Vlogs		
Filmklip		

Bilag:

Oversigt over møde og samtaler

		Tema	sted
10. april 2019	1. Styregruppemøde		
10. maj 2019	Konsulenter (??)		
16. maj 2019	Styregruppe ???		
7. juni 2019	Styregruppe med de 2 drenge	Billeder???	Vestervang mødelokalet
21. august 2019	Planlægning i Århus		
8. september 2019	Første træning	Nærvær Venskaber/sigt	
September	Lukket øvelse	Klima	Vestervang
8. oktober 2019	Lukket øvelse	Lyrik	Biblioteket
9. oktober 2019	Styregruppe		
??	Lukket øvelse	Kærlighed	Vestervang stort lokale
14. november 2019	Træning med de unge	Velkomster Fællesskaber	Søndermarkskirken
21. november 2019	Møde med generalerne		
26. november 2019	Styregruppe med unge		
12. december 2019	Jul, tro og traditioner (vestervang)		
21. januar 2020	Styregruppe		
30. januar 2020	seminar		
???	Åben med indbudte deltagere	Venskaber	KFUM og KFUKs hus
6. marts 2020	Åben i forbindelse med natkirken	Tro	Domkirkens krypt
27-28 marts 2020	Studietur Aflyst pga corona		ungK Århus
30. marts 2020	Livsglæde (Online)		Online

[illegible]